

Yttrande avseende Remiss om ny modell som kontrollmyndigheterna kan använda för att fastställa livsmedelsanläggningars kontrollbehov och kontrollfrekvens.

Eldrimner, som är Nationellt resurscentrum för mathantverk, har tagit del ”Livsmedelsverkets modell för fastställande av kontrollfrekvens för regelbunden riskbaserad offentlig kontroll” och önskar framföra följande synpunkter baserade på dialog med ett antal berörda mathantverksföretagare.

Den föreslagna modellen har som syfte att underlätta för kontrollmyndigheterna att uppfylla kravet på en riskbaserad offentlig kontroll som är verkningfull, lämplig och som ska ske med regelbunden frekvens. I flertalet av de testklassningar av företag som genomförts av Eldrimner i samband med arbetet med remissen, medför föreslagen modell att både frekvensen i kontrollerna och kostnaderna för kontrollerna ökar. Eldrimner ifrågasätter om detta verkligen är syftet med den nya modellen, eftersom detta skulle innebära att dagens kontroll varken är verkningfull, lämplig eller sker med regelbunden frekvens.

Förslagen modell riskerar också att försvåra genomförandet av den handlingsplan för Livsmedelsstrategin som regeringen publicerade 21 januari 2021 med syftet att stärka arbetet med att nå det övergripande målet för strategin. Livsmedelsstrategin ska bidra till ökad och hållbar produktion av mat, som kan leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och ge konsumenter, oavsett bakgrund, bättre förutsättningar att göra medvetna val. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. I handlingsplanen ges Livsmedelsverket uppdraget att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. *I uppdraget ingår att förenkla och underlätta för företagen så att kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minskar och företagens tid och resurser sparas.* Här ingår utveckling av samråd och samverkan med bland andra livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bland annat genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utvärdera vilka vardagssvårigheter som behöver mer flexibla lösningar. Eldrimner inkom med synpunkter på en tidigare version av Livsmedelsverkets förslag våren 2021 och vi noterar att Livsmedelsverket tagit hänsyn till en del av de synpunkter som inlämnades vid detta tillfälle. De förändringarna har gjort skillnad för mathantverksföretagen, men tyvärr innebär även nuvarande förslag en risk att modellen både försvårar och ökar kostnaderna för företagen. Detta anser Eldrimner strider mot den del av Livsmedelsverkets uppdrag som syftar till att underlätta, effektivisera och förenkla för företagen.

Dagens modell riskerar att försvåra för mathantverksföretag och revideras inte förslaget riskerar det att leda till att den positiva utvecklingen Eldrimner sett hos många mathantverksföretag vänds till en negativ sådan. Vill Sverige ha många mathantverksföretag är föreslagen modell ett

steg i fel riktning och riskerar att leda till ökad kontroll och ökade kostnader för företagen, utan att livsmedelssäkerheten förbättras nämnvärt. Redan idag upplever många företag att bördan av administration och avgifter är alltför stor. Ökar den än mer riskerar många företag att lägga ner sin verksamhet, vilket inte kan vara tanken med förslaget.

Genomförande

För att undersöka vilka effekter den nya riskklassningsmodellen får för företagen har Eldrimner testklassat ett antal företag för att se hur det påverkar utfallet i modellen. Ett antal verkliga företag har testklassats tillsammans med företagarna, dessutom har ett antal fiktiva företag testklassats. Resultaten från dessa klassningar redovisas i bilaga 1. Från testklassningarna kan Eldrimner konstatera att även små förändringar i verksamheter kan få stora effekter på utfallet i modellen. Ett exempel på detta är att om ett mathantverksföretag väljer att sälja merparten av sina produkter till grossist förändras antalet kontrolltillfällen dramatiskt. Detta utan att vare sig volymen i produktionen eller för den del risken för slutkonsumenten förändrats alls. I exemplet nedan ser vi skillnaden i frekvens för ett testföretag som gör sylt, saft, mjölksyrade produkter, äppeljuice, pesto, örtsalt. Observera att den enda skillnaden i exemplet nedan är om företaget säljer till grossist (tidigare led) eller till konsument (senare led). Det finns alltså ingen skillnad i volym eller antalet produkter i exemplet nedan.

Exempel 1: Bär frukt och grönsaksförädling (BFG)

BFG	Tidigare led	TL4	15	3
BFG	Sista led	SL2	2	0,4

Det är svårt att se att valet att sälja även till grossist skulle öka riskerna i livsmedelshanteringen i den omfattningen att antalet kontroller skulle behöva öka 7,5 gånger. Ett sådant förslag innebär inte att Livsmedelsverket underlättar, förenklar eller effektiviserar för företagen. Tvärtom innebär förslaget att den enskilde företagaren behöver fundera strategiskt kring hur företaget ska sälja sina produkter, inte för att skapa bästa värde för företaget, utan för att inte drabbas av för höga kontrollavgifter.

För företag i en storstadsregion kan det vara möjligt att välja att sälja sina produkter direkt till slutkund, men för ett företag i glesbygd kan detta vara i stort sett omöjligt. Detta anser Eldrimner inte är förenligt vare sig med att underlätta för företag eller att skapa möjligheter att bo och leva i hela Sverige.

Modellens konstruktion och tillämpning

Det framgår inte tydligt om riskklassningsmodellen ska användas av företagaren själv eller av den som kontrollerar företaget. Oavsett hur det är tänkt att genomföras upplever Eldrimner att det är svårt att hitta rätt aktiviteter och alla aktiviteter måste tydliggöras mycket bättre i modellen för att den ska vara användbar och för att inte tillämpningen ska bli godtycklig. Kryssar man i en extra ruta eller inte förstår hur man ska använda modellen kan man lätt hamna i en för hög riskklassning. Eldrimners branschansvariga har kommenterat de olika aktiviteterna i bilaga 2-4.

Ett mathantverksföretag som vill bredda sin verksamhet missgynnas, eftersom bördan av kontroller riskerar att öka dramatiskt även med relativt små förändringar i verksamheten. Att addera en eller ett par produkter kan innebära en kraftig höjning av antalet kontroller, vilket missgynnar en differentierad produktion, trots att just en differentierad produktion bygger ett robustare livsmedelssystem i Sverige.

Hur många timmar är en frekvens?

I förslaget framgår inte hur många timmar som en frekvens utgör. Det innebär att det är omöjligt att uppskatta hur stor den totala kostnaden för livsmedelskontrollen blir, vilket gör det svårt att göra en relevant bedömning av vilka effekter den nya modellen får i praktiken.

Till exempel finns mathantverksföretag som idag har 4 timmars kontrolltid (de är A-klassade) och betalar 6 600kr för kontrollen, när man räknar på livsmedelverkets timavgift på 1650 kr. I den nya beräkningen får de 10 kontroller på 5 år, 2 kontroller per år (god efterlevnad ligger kvar i exemplet). Är kontrolltiden för en frekvens två timmar hamnar kostnaden precis som idag. Är frekvensen längre än 2 timmar ökar alltså kostnaderna. Blir frekvensen i stället 4 timmar blir den totala kontrolltiden 8 timmar. Ligger en frekvens på 8 timmar blir det 16 timmars kontrolltid. Varje timme idag kostar 1 650kr. Den totala kostnaden för exemplen ovan blir då 13 200 och 26 400 kr och innebär en ökning med 200–400% i kontrollavgift. Att ta igen den ökningen i pris på ost och charkprodukter när man tillverkar mindre än 10 ton är svårt. För företag som inte är A-klassade blir kostnaden ännu högre.

Eftersom det i dagens förslag inte går att bedöma hur en frekvens kommer att tidsättas är det svårt att kunna göra en riktig bedömning vilka effekter det får, men ökar kostnaderna för kontrollen innebär det problem för många företag vilket strider mot intentionerna i handlingsplanen där det står att *Livsmedelsverket ska förenkla och underlätta för företagen så att kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minskar.*

Testklassning av företag

Eldrimner har testklassat ett charkföretag, där det går att se en tydlig skillnad från förra förslaget, eftersom det nya förslaget innebär att de hamnar i gruppen för mikroföretag, eftersom bedömningen nu baseras på vikt i ton och inte på årsarbetskraft. Vid förra remissen skulle de få en frekvens av på 40 kontroller på 5 år. I den nu uppdaterade modellen hamnar de istället på 20

kontroller på 5 år, alltså 4 kontroller per år. Detta är en betydande reduktion, men eftersom tiden för en frekvens ännu inte är bestämd finns en risk att kostnaden trots det blir högre än tidigare.

Charkföretagets kontrollkostnad för 2015–2019 beskrivs nedan:

- Tid för chark och styck har legat på 10 timmar/år 2015–2019. 10 timmar x 1 650kr = 16 500 kr
- Utöver chark och styck har företaget slakt som ligger på 75–81 timmar/år.
- Dricksvattenkontroll 1 timme.

Vad är det för risker i företaget som gör att kontrollen behöver utökas till 4 kontroller per år i det nya förslaget, jämfört med ungefär 1 kontroll alla tidigare år? Företagarens eventuella kostnad förändras avsevärt beroende på vad frekvenstiden sätts till. Företaget i exemplet gör en liten mängd chark och större mängd styckning. Det innebär att kostnaden för kontrollen, ur företagets synpunkt, endast kan fördelas på en mindre mängd produkter, vilket gör att kontrollkostnaden riskerar att utgöra en betydande del produkternas pris. Om vi använder exemplet nedan för ett företag som producerar 2 000 kg charkprodukter om året varierar kontrollkostnaden i produkten mellan 6,60 och 26,40 per kg.

Exempel 2: Effekter av olika tid för frekvens för den totala kontrollkostnaden

Frekvens per år	Timmar	Avgift	Totalkostnad
4	2	1650	13 200
4	5	1650	33 000
4	8	1650	52 800

Utöver den kostnad som erläggs för kontrollen ska även företagaren ta emot inspektörer vid fler tillfällen, vilket medför kostnader i företaget för produktionsbortfall vilket inte syns i totalkostnaden i exempel 2. Om det antas att den förlorade arbetstiden kostar företaget lika mycket som avgiften är den verkliga kostnaden alltså dubbelt så stor för företaget. Här riskerar återigen förslaget att strida mot uppdraget att spara *företagens tid och resurser*.

Timavgiften

I avsnitt 8.3.1 diskuteras de kostnadsmissiga konsekvenserna för kontrollmyndigheten av den nya modellen. Om Livsmedelsverket ska göra 3–4 besök hos mathantverkare, istället för 1 besök, som ofta är fallet idag, kommer Livsmedelsverkets resekostnader till dessa företag att öka. Livsmedelsverkets egen bedömning är också att frekvensen i tidigare led kommer att öka, vilket innebär ökade kostnader för kontrollmyndigheten, som riskerar att medföra att även timkostnaden för kontrollen ökar. I kombination med en ökad frekvens riskerar även en relativt blygsam ökning av timtaxan medföra betydande kostnader för företagen. Om det antas att

timkostnaden ökar till 2 000 kr respektive 2 500 kr ökar kostnaden för varje kontrolltimme med 21 % respektive 51 %.

Det innebär att även för de företag, som kanske inte drabbas av ett ökat antal kontroller, kommer sannolikt förslaget innebära ökade kostnader på grund av ökad timkostnad och för företag som får både ökad frekvens och ökad timkostnad innebär förslaget kraftigt ökade kostnader.

Möjlighet till justering i modellen

Förslaget innehåller glädjande en möjlighet att reducera kontrollerna vid hantverksmässig produktion:

”Det kan dock finnas verksamheter som är svåra att riskklassa enligt modellen, eller där kontrollmyndigheten anser att den kontrollfrekvens som genereras av modellen inte överensstämmer med verksamhetens kontrollbehov. Exempel på sådana verksamheter är småskalig hantverksmässig produktion i tidigare led. Denna typ av verksamhet karaktäriseras ofta av många olika aktiviteter men generellt låga produktionsvolymerna. Eftersom modellen ger fler kontrollpoäng när flera aktiviteter bedrivs i en verksamhet och tar mindre hänsyn till verksamhetens omfattning så kan utfallet för vissa av dessa verksamheter bli orimligt högt.”

Livsmedelsverket öppnar därför för möjlighet att minska antalet kontroller i dessa företag: *”I dessa fall finns det möjlighet för kontrollmyndigheterna att i justera ned kontrollfrekvensen en till två riskklasser nedåt. Justeringen ska vara väl motiverad och endast göras i enskilda fall. Vägledning kring möjligheten till justering kommer att tas fram innan modellen tas i bruk”.*

Hur detta kommer att hanteras i praktiken är mycket svårbedömt, eftersom det idag saknas en vägledning till hur detta ska tolkas. Därför kan Eldrimner inte bedöma vilken effekt denna formulering kommer att få i praktiken. Formuleringen som den ser ut idag riskerar att medföra att få inspektörer vågar att använda undantaget och att den blir en papperstiger. Formuleringen borde istället understryka att nedsättning för hantverksmässig produktion ska ske regelmässigt och framgå redan i föreskrifterna

Förslaget innebär också en möjlighet till reduktion för företag med tredjepartscertifiering vilket i grunden är positivt, men i praktiken innebär att kontrollkostnaderna flyttas från kontrollmyndigheten till fristående kontrollorgan inte att kostnaderna reduceras i sig.

I detta ärende har Olle Karlsson, verksamhetschef beslutat. Ida Lundström, utvecklare har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Annelie Lanner, redaktör deltagit. I beredningen av ärendet har Eldrimners Branschansvariga medverkat.

Bilagor:

Bilaga 1. Testklassning

Bilaga 2. Eldrimners kommentarer aktiviteter Bär, frukt och grönsaksförädling

Bilaga 3. Eldrimners kommentarer aktiviteter Mejeri

Bilaga 4. Eldrimners kommentarer aktiviteter Chark

